

egne Yttringer, i hans Skrivelse til Selskabet af 3. Februar) at foreslaae: at

Selskabet vilde opmuntre Professor Hiort til at skride frem i Udarbeidelsen af det omtalte dansk-engelske Glossarium; og tillige yttre det ønskelige i, at det ledsages af en kort grammatisk Indledning; ligesom at Selskabet derhos vilde tilkjendegive ham, at det, naar Værket er fuldført, eller dog er fremmet saa vidt, at en Prøve deraf kan forelægges og Værkets Størrelse omtrent kan angives, vil findes villigt til, paa en med Forholdene passende Maade, at understøtte dets Trykning.

Kiöbenhavn den 12te Mai 1846.

Werauff. C. Molbech. N. M. Petersen,

Selskabet bifaldt denne Betænkning.

Selskabet havde modtaget:

Flora Batava, 137-141.

Mödet den 29de Mai.

Etatsraad *Molbech* oplæste 1ste Afdeling af en Afhandling, "om det danske Skriftsprogs historiske Udvikling, med Hensyn paa dets nærværende Forhold."

Det danske Skriftsprog, Organet for den Literatur, som endnu er, og formodentlig ogsaa vil blive fælles for den danske og norske Nation, maa betragtes som det nyeste af alle europæiske; skiöndt Skriftsproget selv kan kaldes endeel ældre end *Litteraturen*. Denne begyndte først, med nogen Fuldstændighed, at udvikle sin Skikkelse fra Midten af det

18de Aarhundrede; men et dansk Skriftsprog var allerede til, skiøndt fattigt og uden Fylde, i det sextende. Det holdt sig, men nedtrykt og forarmet ved Udviklingen af den lærde og videnskabelige Literatur i det *latinske* Sprog, hvori ogsaa Danmark tog en ikke uberømmelig Deel, i det 16de og 17de Aarhundrede; det sluttede sig ogsaa allerede fra *Luthers* Tid til den *höitydske* Sprog-Udvikling, ligesom tidligere til den neder-tyske og engelske; det havde imidlertid i hine Aarhundreder bevaret endeel mere af dansk Eiendommelighed i Sprogtonen og Ordforraadet, end da vort Skriftsprog, efter en betydelig Synken til barbarisk og pedantisk Udartning — hvori det omtrent holdt Skridt med Tydskland — begyndte at hæve sig, at udvoxe og forme sig til literair Udvikling. — Disse Forhold og en meget sildig Literaturdannelse, maatte nødvendig ytre en betydelig og særegen Indflydelse paa Skriftsproget. Det var naturligt, at da det danske Folk endelig, imod Midten af det 18de Aarhundrede, begyndte at tilegne sig den europæiske aandelige og videnskabelige Cul-tur, var der et föleligt Misforhold imellem det aandelige Stof, man behövede at optage, og den endnu indskrænkede, forsömt Sprogdannelse. Dette havde man ogsaa langt tidligere fölt og udtalt. Imedens enhver Lærd og Videnskabsmand i Danmark endnu neppe kiendte nogen anden Sprog-form, at bevæge sig i som Forfatter, end den latinske, fandtes der dog, endog blandt Universitetets Professorer en *Rasmus Bartholin*, der i en *latinsk* Oration (1674) i de stærkeste Udtryk formanede og opmuntrede sine Lands-mænd til Modersmaalets Brug og Uddannelse til Skriftsprog; ja endog fremstillede Nödvendigheden af at danne en *populair Literatur* i Landets Sprog, hvis man vilde fremme Nationens aandelige Dannelse, tilligemed dens Stigen i Nationalvelstand ved nyttig Kundskab og practisk Indsigt.

Dermed saae det dog endnu fattigt ud indtil *Holberg lagde Grunden* til en dansk Literatur; hvilket man nöiagtigere kan sige, end at han var *Shaber* af en *Literatur* i Danmark, som neppe en heel Men-neskealder efter hans Död kunde siges at være skabt eller udviklet. Dog var det endnu overhovedet den *ældre* danske Sprogbrug og Sprogtone, som denne aandfulde og vittige Forfatter fulgte og overholdt. Men, en Fiende af alt ængsteligt Pedanterie, og begavet med en sielden Lethed i ethvert Slags stilistisk Production, ændsede han hverken i Skrivebrug eller Grammatik den strenge Consequents; var ofte mere skiödesløs, end correct, og var ugeneert i den hyppige Anvendelse af fremmede (nemlig

franske og latinske) Ord; som han heller vilde bruge, end blive stiv og fremmed, ved med eet at opgive en i hans Tid almindelig herskende Brug i den danske Prosa. Med al den Frihed og Lethed, hvormed han behandlede denne, og med al sin Mangel paa Purisme, blev han dog indenfor Sprogets egne Grændser i Charakter og Tone; og gav hos os det første glimrende Beviis paa (som sildigere Digtere ogsaa bl. a. have bestyrket), at det er giennem de geniale Forfattere, ikke ved de kritiske Sproglærdes, Puristers, lingvistiske Antiquarers og Ortographers Bestræbelser, at et Sprog danner og forædler sin Skikkelse, saaledes som den udvikler sig i en Literatur. — Man feiler ogsaa meget, naar man taler om en væsentlig Forskiel imellem den Holbergske Sprogcharakter og Stil, og vore Tiders. Man kan opvise en, hundrede Aar yngre, fortrinlig dansk Stilist, hos hvem man endnu kan finde mærkværdige Liigheder med Holberg, et Slags Sproglægtskab, der ligger i Stilens indfødte Charakter, i den ægte *Danskhed* i Sproget, som bl. a. ogsaa Baggesen i fortrinlig Grad eiede.

Efter Holberg indtraadte snart et Forhold i den fortsatte Sprogudvikling, hvori det bliver tydeligt nok, at den aandelige og videnskabelige Dannelse hurtigt fremskridende Udvidelse snart maatte føle en stærk Trang til en hertil svarende rigere Sprogfylde, en Opdyrkning og Forædling af de stilistiske Organer og Kræfter i Sproget, der maatte søge at holde Skridt med Nationens Kultur. Det danske Skriftsprogs Former og Elementer vare allerede i Aarhundreder dannede og formfæstede i en egen Retning. Denne havde *Holberg* ikke forladt; ligesaa lidt kunde den forlades af de danske Prosaister, som fra Midten af det 18de Aarhundrede gik videre i at berige, danne og forædle Skriftsproget i flere Literaturgrene. I Sprogkulturen ligger en vis Naturgang og Naturnødvendighed. Ligesaa lidt som man har seet noget andet nyere Sprog i Europa vende tilbage til sin Oldtid, til forældede Sprogkilder og Sprogformer: ligesaa lidt kunde de danske Forfattere i det 18de Aarhundrede gaae tilbage til en rigere grammatisk Organisme, og iøvrigt ypperlig Ordskat, men i en fattigere Literaturkreds, hvorfra Nordens nyere Sprogform engang er udrunden. Man kunde ikke søge sine umiddelbare Sprogmonstre blandt islandske Skialde og Sagaskrivere, hvis Literatur standsede, da Europas moderne Cultur begyndte, med den gienfødte Fortrolighed med Grækenlands og Roms Classikere. — Vi havde i Danmark

et Skriftsprog, i hvis Dannelse allerede for Aarhundreder siden den *siællandske* Sprogart eller Dialect havde faaet den Overvægt, som en fuldkomnere Cultur formedelst Brugen i Hofsproget og hos Adelen maa have givet den. Man har ingen Love eller Vedtægter, nedskrevne i den *jydske* Dialect; (ikke engang den jydske Lovbog, de slesvigske Stadsretter eller senere Haandskrifter, som tilhøre Jylland, fremvise meer end ubetydelige Stænk af jydske Dialect i den siællandsk-danske Form). Endnu mindre har man jydske *Folkeviser* eller Skrifter i Prosa, fra Skriftsprogets senere Udviklingstid, saa lidt som noget Spor til at Fyens, eller andre danske Öers Mundarter have gjort sig giældende i den danske Sprogdannelse.

I denne Sprogets Udvikling havde det derimod, allerede tidligt nok, i flere Retninger sluttet sig til den *nedersaxiske* Hovedform af det tyske Sprog; (hvorved upaatvivleligt ogsaa den afgiorte Liighed imellem *dansk* og *engelsk* Sprogcharakter, stilistisk og tildeels grammatisk Organisme, staaer i Forbindelse). Denne Henböining imod tysk Sprog og Literatur fremtraadte ogsaa under det danske Skriftsprogs Udvikling i det 18de Aarhundrede; den betingedes med Nödvendighed, ikke allene ved locale Forhold; men ved hele Sproghistorien. Men det var ligesaa lidt i denne nyere Tid, som i ældre Perioder, en oplösende og destruerende Sprog-Proces. Det danske Sprog laante og tilegnede sig meget fra Tydskland; *men det blev aldrig fortydsket*. Det har, som en sprogkyndig og sprogvant dansk Forfatter nylig har sagt, under alle Omkiftelser "*holdt sig friskt i sin Kiærne*;" det er, uagtet saa megen Indtrængen fra den tyske Side, "*dog i Rod og Stamme blevet sig selv*." Der fremgik aldrig af Tydsk og Dansk et tredie, et nyt Sprog; saaledes som man kan sige, at det nyere *Engelske* fremgik ved Sammenstöd og S sammensmeltning af *Angelsaxisk-Dansk* og *Normannisk-Fransk*. — Hvorledes den danske Sprogudvikling fremdeles er gaaet frem i Skikkelse — hvorledes den först aldeles har udstödt det latinsk-franske Ordstof, hvoraf vort Skriftsprog vrimlede endnu i Holbergs Tid — hvorledes det (fornemmelig i det 19de Aarhundrede) har skilt sig ved en Mængde undværlige Tydskheder i Ord, Udtryk og Sprogvendinger — og hvorledes det kiendeligen, i Stedet for at *fortydskes*, gaaer frem i at stræbe mod en höiere Reenheds Forædling — uden at ville lem-læste, eller forvende og forvride sig selv, ved at bortkaste organiske Elementer, som det ikke mere kan skille sig ved, eller belemsre sig med

fremmede og forældede, hvormed det ikke kan assimilere sig — dette har Forf. søgt i følgende Afsnit af denne Afhandling at angive.

Professor *Schow* havde, som Redacteur af Selskabets Skrifter indgivet et Forslag angaaende Fortsættelsen af disse. — En i denne Anledning nedsat Comitee, bestaaende af *Proponenten*, Prof. *Madvig* og *Secretairen*, afgav følgende Betænkning:

“Det Kgl. Videnskabernes Selskab har forlangt vor Betænkning over et af medundertegnede *Schow* indgivet Forslag angaaende Fortsættelsen af dets Skrifter. Vore fælles Overveielser have ikke givet os Anledning til nogen væsentlig Afvigelse fra dette Forslag og vi gjengive det derfor her, kun med de Forandringer i Fremstillingen, som ere blevene nødvendige ved den Beslutning, at Betænkningen skulde trykkes, altsaa ikke maatte trænge til de mundtlige Forklaringer og Fremviisninger af *Prøver*, som ellers vilde have ledsaget den. Vi fremsætte da her Forslagets forskjellige Led og deres Grunde.

1. Den nærværende Række af Selskabets Skrifter afsluttes med den naturvidenskabelige og matematiske Afdelings 12te og den filosofiske og historiske Afdelings 7de Bind, og derpaa begyndes en ny Række.

Selskabets Skrifter have allerede ofte været afbrudte saaledes, for at danne nye Rækker. Den første Skriftsamling udgjorde 12 Bind, den 2den 5, den 3die 6 og den, som nu skulde sluttes og som har to Afdelinger, kommer til at indeholde 12 Bind naturvidenskabelige og matematiske, 7 Bind filosofiske og historiske Afhandlinger. Det behøver neppe at siges, at man ved at begynde en ny Række, letter Anskaffelsen af Skrifterne for Mange. Herved vindes ogsaa den Fordeel, at man let kan indføre nogle ønskelige Forandringer i Skrifternes Indretning:

2. Titelen for den nye Række kunde enten være:

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs naturvidenskabelige og matematiske Afhandlinger, 2den Række Bind
for den ene Afdeling.

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs filosofiske og historiske Afhandlinger, 2den Række Bind
for den anden Afdeling, eller den kunde være:

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter, 5te Række,